

Stichiry 4. hlasu

Bukovinský grécky nápev

Pramene: J951, Vorobkevič, Ursuleac, Todorov, Amvrosij.

Grécky rospev, nevedno nakoľko príbuzný s ruskými nápevmi známymi pod menom „gréčeskij rospev“, sa používal aj v ruténskej tradícii a používa sa dodnes v Bukovine. Sú známe adaptácie gréckych spevov na cirkevnoslovanský text uskutočnené v Kyjeve a v bukovinských monastieroch, dokonca „grécke“ nápevy s cirkevnoslovanským a rumunským textom sa nachádzajú aj v bukovinských notovaných zborníkoch (Vorobkevič, Ursuleac) z prelomu 19. a 20. storočia. Ich príbuznosť s byzantskou pôvodinou je zrejmá, čo ilustrujeme bulharskými prekladmi chrysanthovských predlôh (Todorov, Amrosij).

Pre nás je dôležitá skutočnosť, že v nápevoch J951 máme dokumentovanú grécku tradíciu spred chrysanthovských reforiem,¹ používanú a známu v „našom“ ruténskom prostredí. Hoci sa neujala v takej miere ako bulharský (BR) a znamenný rospev (ZR), nemožno ju z našej tradície oddeliť a je pre nás dôležitá pri výskume vzťahu vlastných slovanských tradícií ku gréckym koreňom. Rovnako je dôležitý fakt, že *gréčeski rospev* je blízky gréckej tradícii, dokonca aj tej poreformnej, o čom nás presviedčajú dôležité vývojové medzičlánky v bukovinských zborníkoch.

---

¹ Ako uvidíme, reforma v tomto prípade nezmenila takmer nič okrem detailov v spôsobe ornamentácie.

Kekragarion

1951
 Г О-СПО-ДН ВО-ВЛ КТЕ-БѢ ОУ- - - - -СЛЫ- -ШН МА,₂

Vor.
 Г О-СПО-ДН ВО-ВЛ КТЕ-БѢ ОУ- - - - -СЛЫ- - - - - -ШН МА,₂

Urs.
 Domne stri-ga- - - - t'am cătră Tine, a- - - -u- - - -zi- - - - -mă

Tod.
 Г О-СПО-ДН ВО-ВЛ КТЕ-БѢ ОУ- - - - -СЛЫ- - - - - -ШН МА,₂

*****

1951
 ОУ-СЛЫ-ШН МА ГО- - - - -СПО- - - - -ДН,₂

Vor.
 ОУ- - - -СЛЫ- ШН МА ГО- - - - -СПО-ДН,₂

Urs.
 a- - - -u- - - -zi- - - - -mă Doa- - - - -mne

Tod.
 ОУ-СЛЫ- - - ШН МА ГО- - - - -СПО- - - - -ДН,₂

J951

ГО-СПО-ДИ ВО-ВА КТЕ- БѢ ОУ- СЛЫ- ШИ МА,

Vor.

ГО-СПО-ДИ ВО-ВА КТЕ- БѢ ОУ- СЛЫ- ШИ МА,

Urs.

Doa-mne stri-ga- t'am cătră Tine, a-u-zi-mă,

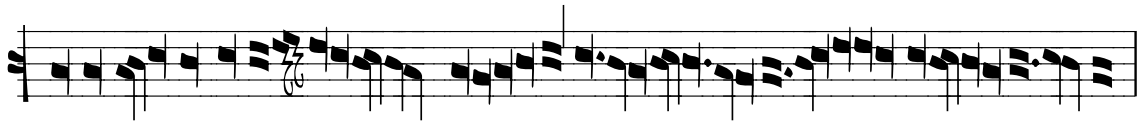
Tod.

ГО-СПО-ДИ ВО-ВА КТЕ-БѢ ОУ- СЛЫ- ШИ МА,

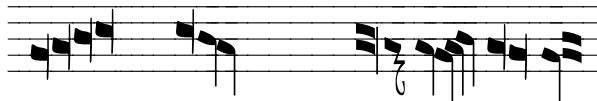
*****

J951

ВО-МИ ГЛА-СѨ МО-АЕ- НИ-

J951

А МО-Е-ГО,

Vor.

ВО-МИ ГЛА-СѨ МО-АЕ- НИ- А МО-Е-ГО,

Urs.

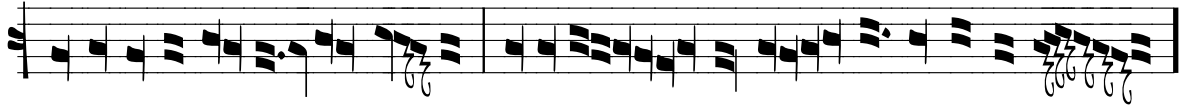
Ia a-min-te glasul rugă-ciu-nii me-le,

Tod.

ВО-МИ ГЛА-СѨ МО-АЕ- НИ- А МО-Е-ГО,

J951

ВНѢ-ДА ВО-БА-ТИ МИ КТѢ-БѢ, ОУ-СЛЫ-ШИ МА ГО- - СПО- ДИ ГО-СПО- ДИ.

Vor.

ВНѢ-ДА ВО-БА-ТИ МИ КТѢ-БѢ, ОУ- - СЛЫ- - - ШИ МА ГО- - - - СПО- - - - ДИ.

Urs.

când strig că-tră Ti- - - - ne, a- - - u- - - - - zi-mă Doa- - - - - mne.

Тод.

ВНѢДА ВО-БА-ТИ МИ КТѢ-БѢ, ОУ- - СЛЫ- - - - ШИ МА ГО- - СПО- - - - ДИ.

*****
*****

J951

БО-ДѢ-А-НИ-Е ѿ- - - - - КѦ

J951

МО- -Е- - - - Ю,

Vor.

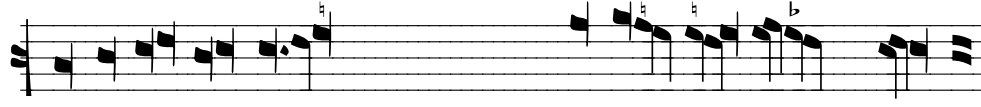
БО-ДѢ-А-НИ-Е ѿ- КѦ МО- -Е- - - - Ю,

Urs.

ră-di- - - - - ca-rea mâ-ni- -lor me- - - - - le,

Tod.

БО-ДѢ-А-НИ-Е ѿ- КѦ МО- -Е- - - - Ю,

*****

J951

ꙗѢ-ѦА ВЕ-ЧЕѦ- -НА-А, ОУ-СЛЫ-ШИ МА ГО- -СПО-ДН, ГО-СПО-ДН.

Vor.

ꙗѢ-ѦА ВЕ-ЧЕѦ- -НА-А, ОУ-СЛЫ- -ШИ МА ГО- -СПО- -ДН.

Urs.

jer- - - -tfă de sea-ră, a- - - -u- - - - -zi-mă Doa- - - - -mne.

Tod.

ꙗѢ-ѦА ВЕ-ЧЕѦ- НА-А, ОУ-СЛЫ- - - -ШИ МА ГО- СПО- - - -ДН.

*****

J951

Πο-λο-ση Γο-πο-δι χα-η-η-ε υ-στο μο-η η δε-ω-γα-δε-η-α ω ψ-ηλ μο- η.

Urs.

Pune Doamne strajă gurii me-le, și u-șă de îngră-di-re împrejurul bu-ze-lor me-le.

Tod.

Πο-λο-ση Γο-πο-δι χα-η-η-ε υ-στο μο-η η δε-ω-γα-δε-η-α ω ψ-ηλ μο- η.

Amv.

Πο-λο-ση Γο-πο-δι χα-η-η-ε υ-στο μο-η η δε-ω-γα-δε-η-α ω ψ-ηλ μο- η.

Urs.

Să nu a-bați i-ni-ma mea spre cu-vin-te de vic-le-șug,

Tod.

η ου-κλω-ηη σερ-ιε μο-ε εσλω-βε-σα λλ-κλ-κι-α,

Amv.

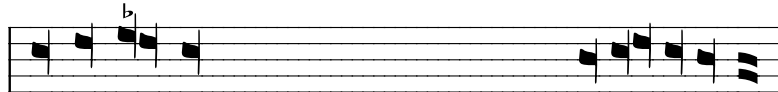
η ου-κλω-ηη σερ-ιε μο-ε εσλω-βε-σα λλ-κλ-κι-α,

Urs.

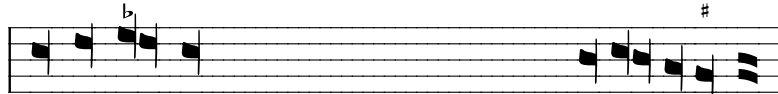
ca să tă-gă-du-esc re-spunsu-ri-le ce-le din pă-ca- - - - te.

Tod.

η-πιε-βα- -τη εν-ηυ ω γοκ-κλ.

Amv.

η-πιε-βα- -τη εν-ηυ ω γοκ-κλ.

Stichiry kekragaria

J951

И³ - ВЕ-ДИ И ТЕМНИЦЫ ДУШ МОЮ, ИСПОВѢДАТСА   И-МЕ - - -НИ ТВО- -Е- - - -МЪ:

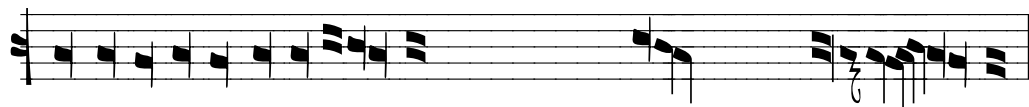
Urs.

Scoate din temni-ță sufle-tul meu, ca să se mărtu-risească   nu- - -me- - - lui   tău.

*****

J951

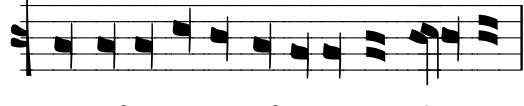
И-ВО-ВО-РА-ЩЕ-МЪ ВО-Е- - -МЪ   КѠ- - - - ТЪ,

Urs.

Crucii   Та- - - - -le   ce-lei fă-că-toa-re de   vi- - - -a- - - - -ță

Tod.

И-ВО-ВО-РА-ЩЕ-МЪ ВО-Е-МЪ   КѠ- - ТЪ,

*****

J951

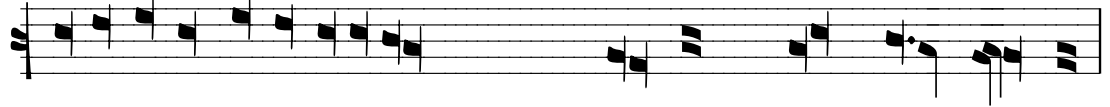
НЕ ПРЕ-СТА-НО   КЛА-НА-Ю-ЩЕ- - - -СА   ХРІ- - - - -СТЕ   БО- - - - -ѦЕ,

Urs.

ne-în-cetat închi-nâ- - ndu-ne, Chri- -stoa- se Dum-ne- - - -ze- - - - -u- - - - - -le,

Tod.

НЕ ПРЕ-СТА-НУ   КЛА-НА-Ю-ЩЕ-СА   ХРІ- -СТЕ   БО- - - - -ѦЕ,

J951

ТѢ-ДНѢ-НО- -Е ВО-КѢ-СЕ- НІ- - - Е ВО- - Е СЛА- - - ВН,

Urs.

în-vi-e-rea Ta cea de a tre-ia zi mărim;

Tod.

ТѢ-ДНѢ-НО-Е ВО-КѢ-СЕ- НІ- - Е ВО- Е СЛА- - - -ВН,

*****

J951

ТѢ ВО ШЕ-НО-ВН ѐ- -СН Н-ТАЛ- - -ШЕ- - - -Е

Urs.

că printr-însa ai în- - - no- - - - -it\

Tod.

ТѢ ВО ШЕ-НО-ВН ѐ- - -СН Н- - -ТАЛ- - -ШЕ- - - - -Е

*****

J951

ЧЕ-ЛО-ВѢ- -ЧЕ-СКО-Е ѐ- - СТѢ-СТВО ВСЕ- - СНА- - - -НѢ,

Urs.

fi-rea o-me-nea - -scă cea stricată, A- tot- - -pu- - - ter- - - -ni- - - -ce,

Tod.

ЧЕ-ЛО-ВѢ- -ЧЕ-СКО-Е ѐ- - СТѢ-СТВО ВСЕ- - СНА- - - - -НѢ,

J951

Î Î-ѠЕ НА НЕ-БЕ- СА ВО-ХО ШЕ-НО- - -ВНÎ Ê- - -СН НА,

Urs.

și su- -i- - -rea Ta la ce-riuri ne-ai a- - -ră- tat,

Tod.

Î Î-ѠЕ НА НЕ-БЕ- -СА ВО-ХО ШЕ- - -НО-ВНÎ Ê- - СН НА,

*****

J951

ЪА-КШ Ê-ДН БЛГЗ Î ЧЕ- - -ЛО- -ВЪ- - -КО- - -ЛЮ- -БЕ- - -ЦЗ.

Urs.

ca un bun și de oa-meni iu- - -bi- - - - - tor.

Tod.

ЪА-КШ Ê-ДН БЛГЗ Î ЧЕ- -ЛО- ВЪ- -КО- -ЛЮ- - - - - -БЕЦЗ.

*****

J951

ГЛА-ВА Ш-ЦЯ И СЫ-НЪ И СВА-ТО- - - - -МЪ ДЪ- - - - -ХЪ.

Tod.

ГЛА- - ВА О- ЦЯ И СЫ- - - - -НЪ

Amv.

ГЛА-ВА Ш-ЦЯ И СЫ- -НЪ

Tod.

И СВА-ТО- - -МЪ ДЪ- - - - -ХЪ.

Amv.

И СВА-ТО- - -МЪ ДЪ- - - - -ХЪ.

J951

И НЫ-НЪ И ПРН-НШ И ВО ВЪ- - -КН ВЪ-КШ ѿ- - - - -МН.

Tod.

И НЫ-НЪ И ПРН- НШ И ВО ВЪ- -КН ВЪ- -КШ ѿ- - - - -МН.

Amv.

И НЫ-НЪ И ПРН- НШ И ВО ВЪ- -КН ВЪ- -КШ ѿ- - - - -МН.

Stichiry na stichovne (rýchly nápev)

J951

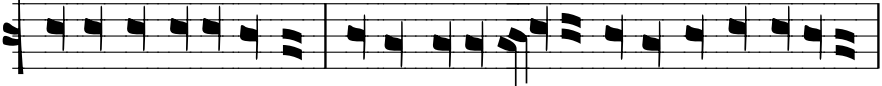
Г О-СПО-ДН ВО-ШЕ НА КРЕ, ПРА-ДѢ-НО-Ю НА-ШУ КЛА-ВУ ПО-ТРЕ-БН Ё-СИ

Tod.

Г О-СПО-ДН ВО-ШЕ НА КРЕ, ПРА-ДѢ-НО-Ю НА-ШУ КЛА-ВУ ПО-ТРЕ-БН Ё-СИ

Amv.

Г О-СПО-ДН ВО-ШЕ НА КРЕ, ПРА-ДѢ-НО-Ю НА-ШУ КЛА-ВУ ПО-ТРЕ-БН Ё-СИ

*****

J951

И СО-ШЕ ВО ДѢ-ЧНІ-А ОУ-НН-КН СВО-БО-ДН Ё-СИ

Tod.

И СО-ШЕ ВО ДѢ-ЧНІ-А ОУ-НН-КН СВО-БО-ДН Ё-СИ

Amv.

И СО-ШЕ ВО ДѢ-ЧНІ-А ОУ-НН-КН СВО-БО-ДН Ё-СИ

J951

НЕ-ТА́Б-НІ́-Е ДА-РЪ-А ЧЕ-ЛО-ВѢ́-ЧЕ-СКО-МЪ РО-ДЪ СЕ-ГО РЪ-ДН ПО-Ю-ЩЕ СЛА-ВН^ω

Tod.

НЕ-ТА́Б-НІ́-Е ДА-РЪ-А ЧЕ-ЛО-ВѢ́-ЧЕ-СКО-МЪ РО-ДЪ СЕ-ГО РЪ-ДН ПО-Ю-ЩЕ СЛА-ВН^ω

Amv.

НЕ-ТА́Б-НІ́-Е ДА-РЪ-А ЧЕ-ЛО-ВѢ́-ЧЕ-СКО-МЪ РО-ДЪ СЕ-ГО РЪ-ДН ПО-Ю-ЩЕ СЛА-ВН^ω

*****

J951

ѦН-ВО-ТВО-РА-ЩЕ-Е Ѧ СПА-СН-ТЄ́-НО-Е ТВО- - -Е ВО-СТА-НІ́-Е.

Tod.

ѦН-ВО-ТВО-РА-ЩЕ-Е Ѧ СПА-СН-ТЄ́-НО-Е ТВО- - -Е ВО-СТА-НІ́-Е.

Amv.

ѦН-ВО-ТВО-РА-ЩЕ-Е Ѧ СПА-СН-ТЄ́-НО-Е ТВО- - -Е ВО-СТА-НІ́-Е.

Vor.

Г О - СПО - ДИ ВО - ШЕ НА КРЕ, ПРА - ДИ - ИЮ НА - ША КАЛ - ВА ПО - ТРЕ - НИ Е - СИ

Urs.

Doa-mne, su-in-du-Te pe cru- -ce, blăstămul nostru cel ce strămoșesc l-ai pierdut;

Vor.

И СО - ШЕ ВО А ВЪ - ЧНА - А ОУ - ЧНИ - НИ СВО - БО - ДИ Е - СИ

Urs.

și po-go-rân-du-Te în iad, pre cei legați din veac i-ai slobozit,

Vor.

НЕ - ТАК - НИ - Е ДА - РА - А ЧЕ - ЛО - ВЪ - ЧЕ - СКО - МЪ РО - ДЪ СЕ - ГО РА - ДИ ПО - Ю - ШЕ СЛА - ВИ

Urs.

ne-stri-că-ciu- -ne dă-ru-ind nea- mu-lui o-me-nesc. Pentru a-cea-sta, cân-tând, mă-rim

Vor.

АИ - ВО - ТВО - РА - ШЕ - Е И СПА - СИ - ТЕ - НО - Е ТВО - Е ВО - СТА - НИ - Е.

Urs.

în-vi- -e-rea Ta cea fă-că-toa- -re de vi- a- - ță și mân-tu- i- -toa- - - re.

Rozbor formúl kekragara

J951. Pri rozbere formúl kekragara budeme vychádzať z ich znenia v J951. Základným stavebným kameňom nápevu kekragara a nasledujúcich stichír sú popevky gD/gE1-3, ktoré majú pri rozmanitých prístupkách viac-menej zhodnú kadenciu. Finálny tón je D, avšak pravdepodobne kvôli nadväznosti na ďalšie formuly a isonu na tóne E sa často mení finála na E. Táto úprava pritom nijak ďalej nemení samotnú formulu. Môžeme tu azda vidieť zakonzervované rané štádium vzniku plnej D-E duality gréckych popevkov, pri ktorej sa líšia o tón už nielen finály, ale takmer celé kadencie. Táto dualita viedla nakoniec k divergencii irmologického a stichirarického štýlu v 4. hlase.

Kekragarion je zostavené podľa melodického vzoru, na základe ktorého sme volili číslovanie formúl:

gD1, gE2, (gE3), gE4, gE5, gE6

Stichira využíva obmedzenejšiu množinu formúl a má zreteľný **iteratívny charakter**:

gD1, gE2, gE3, gE2, gE3, gE2, gE6

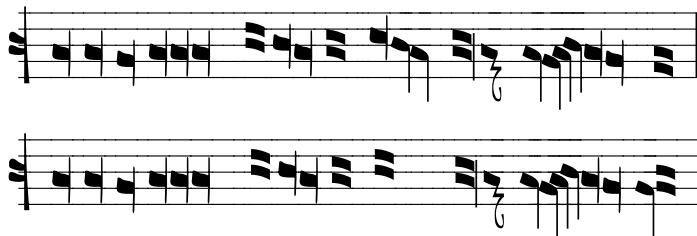
Ostatné pramene. Dualita D-E alebo celoplošné zvýšenie finály D o tón v J951 sa v novších prameňoch neobjavuje. Stichirarický štýl sa definitívne ustálil na použití D-variantov formúl (podobných 1. hlasu), kým prevaha formúl s finálou E a s tým súvisiaci ison E sa stali poznávacím znamením irmologického štýlu, ktorý sa v novej byzantskej tradícii používa aj pri stichirách na stichovne.

Azda najviac prekvapuje fakt, že miera ornamentácie v J951 je vyššia než v chrysanthovských variantoch. Spravidla sa totiž reformátorom vyčíta práve zavedenie prehnanej exegézy do pôvodných údajne jednoduchých melódií. J951 ukazuje, že tradícia bohatých exegéz je o staršia ako chrysanthovská reforma. Na druhej strane však je nápev v J951 pomerne pravidelný a prítomné ornamentačné exegézy sa rozvíjajú podľa predvídateľného vzorca, kým v novších prameňoch sa melódia častejšie odkláňa od pravidla lokálnymi, konkrétnym slovám podriadenými exegézami, takže je ťažšie extrahovať normatívny tvar formúl.

Mimoriadne dôležitou je možnosť pozorovať priamo „vo vývoji“ zvýšenie melódie niektorých formúl o kvartu vyššie. Tu totiž nachádzame vysvetlenie, prečo a akým spôsobom dnešný byzantský 4. hlas, stichirarický aj irmologický, vystupuje aj do oblastí vyšších než kam siahali staršie melódie. Tieto vysoké formuly predstavujú nový prvok 4. hlasu, avšak po ich (niekedy len čiastočnej) transpozícii o kvartu nižšie sa dajú identifikovať so svojimi pravzormi v pôvodnej výške.

gD1-gE1

gD1 je úvodnou formulou. Jej duálny variant gE1 s finálou E slúži na spev veršov medzi stichirami.

V novších variantoch prijíma gD1 prvky formúl gD2 a 3:

Five staves of musical notation illustrating variants of the gD1 formula. The staves are labeled on the left as J951, Vor./ Urs., Tod., and Tod. The notation is annotated with colored vertical bars and a green box:

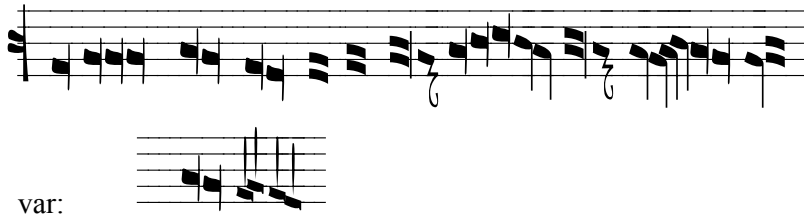
- A yellow vertical bar highlights the first four notes of the first two staves.
- A green box highlights the last four notes of the third staff.
- A grey vertical bar highlights the last four notes of the fourth and fifth staves.
- A cyan vertical bar highlights the last four notes of the fifth staff.

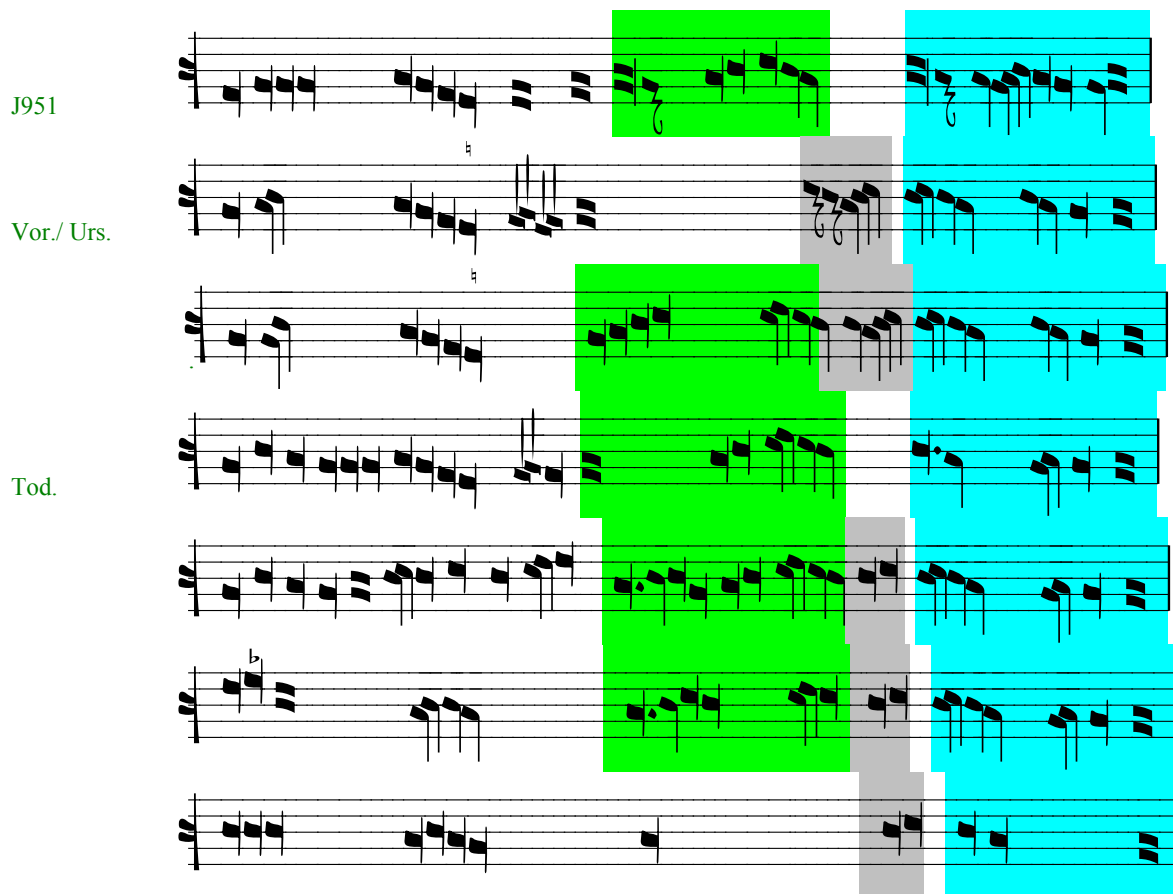
gE2

gE2 je „párnou“ formulou, v piesňach s dostatočnou dĺžkou stojí na 2. a 4. mieste. Nemá svoj duálny tvar s finálou D.

The image shows a musical staff with a sequence of notes and rests, representing the gE2 formula. Below it, a variation (var:) is shown on a separate staff, consisting of a few notes and rests.

Párna formula gE2 v J951 má finálu vylúčne E, kým novšie pramene naopak iba D. U Todorova sú jej varianty pomerne nejednotné. Vzácnym je jeden výskyt formuly gD2 bez akejkolvek ornamentácie.

The image displays a comparison of the gE2 formula across three sources: J951, Vor./Urs., and Tod. The notation is presented in three columns, with the first column representing the original source and the subsequent columns showing variations. The first column is labeled 'J951', the second 'Vor./Urs.', and the third 'Tod.'. The notation is color-coded: green highlights the first part of the formula, cyan highlights the second part, and grey highlights the final part. The final part of the formula is consistently D in all sources, while the first part is E in J951 and D in the other sources.

gE4

gE4 je ornamentovaným (*thematickým*) rozšírením gE3 na spôsob *fity*. Je to 4. formula kekragara a v stichire sa už nenachádza.

Začiatok ako gE3

thematické jadro (na 2 slabiky)

kadencia z gE3

The image shows three musical staves illustrating the gE4 formula. The top staff shows a short sequence of notes. The middle staff shows a longer sequence of notes with a treble clef and a 7/8 time signature, featuring a central 'thematic core' of two notes. The bottom staff shows a shorter sequence of notes, similar to the first staff.

gE4 sa v novších prameňoch objavuje bez *fity* v krátkom tvare, samozrejme s finálou D:

The image shows three staves of musical notation comparing the gE4 formula in different sources. The top staff is labeled 'J951', the middle 'Urs.', and the bottom 'Tod.'. The notation is divided into four vertical sections: yellow, green, grey, and cyan. The yellow section shows the formula with a treble clef and a 7/8 time signature. The green section shows the formula with a treble clef and a 7/8 time signature. The grey section shows the formula with a treble clef and a 7/8 time signature. The cyan section shows the formula with a treble clef and a 7/8 time signature.

gE5

gE5 je predposlednou formulou v nápeve kekragaria. V melodii stichiry sa nenachádza.

V novších prameňoch sa gE5 čiastočne zvyšuje o terciu:

Rozbor formúl stichiry na stichovne

Nápev stichiry na stichovne je rýchlejší a nie je iteratívny – aspoň v uvedenej krátkej stichire nebadáť tendenciu opakovať určité jadro. Melódia má irmologický charakter a takmer všetky použité popevky majú svoju zreteľnú paralelu medzi formulami súčasných irmosov 4. hlasu.

Pozoruhodnou je podobnosť nápevu bulharských chrysanthovských prameňov s J951 a na druhej strane skutočnosť, že bukovinská melódia (Ursuleac, Vorobkevič) je odlišná. Táto odlišnosť je však len zdanlivá. Ak odhliadneme od ornamentačných osobitostí každého prameňa a zrejmých modifikácií melódie kvôli prízvukom, môžeme si všimnúť podobnosť alebo terciový rozdiel melódií vo viac ako polovici polovici fráz.² Stretáme sa tu s inou pozoruhodnou črtou 4. hlasu – „tropolickou“ alebo C-E dualitou, ktorá spočíva v existencii dvoch variantov formúl a niekedy až celých nápevov, a to s finálou E a o terciu nižšou C. Je to jav charakteristický najmä pre melódiu tropárov (a sidálnov) a môžeme ho pozorovať v srbskej, rumunskej tradícii, v ruténskom „bulharskom rospeve“ a taktiež v ruskom „gréckom rospeve“ (GR). V prípade stichír je bukovinská melódia zatiaľ jediným nám známym prípadom C-F duality.

Formula I:

Formula je typická pre irmologický štýl a v kontexte D-E duality ide o sylabický ekvivalent gD1. V slovanskej C-E dualite sa kadencia znižuje o terciu.

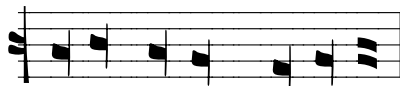
The image displays seven staves of musical notation. The first two staves are labeled 'J951' and 'Amv.'. The next three staves are labeled 'Vor./Urs'. The last two staves are labeled 'tropáre ruského GR'. A vertical yellow bar highlights a specific melodic segment in the first two staves, and a vertical green bar highlights a corresponding segment in the next three staves. The 'tropáre ruského GR' section also shows a yellow bar and a green bar, indicating a comparison between two variants of the formula.

² Melódie teda nie sú celkom paralelné, majú však mnoho styčných bodov. Tieto spoločné formuly uvádzame v nasledujúcom prehľade.

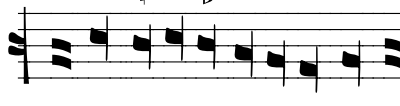

Formula II

Formula II je stúpajúcou alternatívou formuly I. Obe sa často zamieňajú v prípade potreby výraznejšie zladíť prízvuky textu a nápevu.

J951

Vor./Urs

Tod.

Formula III

Formula III pokrýva 2. riadok a s najväčšou pravdepodobnosťou je odvodená z gD2-gE2:

J951

Amv.

J951-gE2

Vorob.

Urs.

Formula IV

Pri záverečnej formule si môžeme všimnúť zreteľnú paralelu s terciovým rozdielom medzi J951 a Urs.

*****